

QUAN NIỆM CỦA CÁC THẾ HỆ VIỆT NAM VỀ HẠNH PHÚC GIA ĐÌNH VÀ GIẢI PHÁP XÂY DỰNG

LÊ THI*

Việt Nam đang trong quá trình thực hiện toàn cầu hoá, công nghiệp hoá và hiện đại hoá, cùng với sự biến động của xã hội, thiết chế gia đình lại có những thay đổi làm nảy sinh nhiều thách thức mới cho cuộc sống gia đình.

Khi các cá nhân được xã hội hoá mạnh, liệu các quan hệ gia đình có biến động không? liệu các quan niệm về hạnh phúc gia đình có thay đổi lớn không? Thực tế các cá nhân càng hoà nhập vào cộng đồng, thì họ càng cần đến tổ ấm gia đình, để được động viên an ủi, chia sẻ về tinh thần, tình cảm, đảm bảo về cuộc sống vật chất. Hạnh phúc gia đình đem lại cho mỗi thành viên sự phong phú về tình cảm, sự yên ổn về tâm lý. Gia đình chính là một nhóm tâm lý, tình cảm đặc thù, giữa vợ chồng cha mẹ con cái có mối quan hệ tình cảm ràng buộc chặt chẽ, chúng ta cần chú ý phát huy tác động tích cực ấy để xây dựng con người và củng cố sự bền vững của gia đình.

Những quan niệm, nhận thức về hạnh phúc gia đình của các thế hệ người Việt Nam hiện nay rất đa dạng và phong phú. Chúng chịu tác động của sự phát triển kinh tế – xã hội của đất nước và của cả thế giới. Đồng thời, ở mỗi gia đình lại có những hoàn cảnh, điều kiện đặc thù trong quá trình hình thành và sinh sống, từ đó ảnh hưởng đến mối quan hệ giữa các thành viên với nhau.

Chúng tôi đã tiến hành khảo sát ở 4 điểm thuộc đồng bằng sông Hồng: ở xã *Mế Sở*, huyện Văn Giang, tỉnh Hưng Yên; ở xã Phú Minh huyện Sóc Sơn, Hà Nội; ở thị trấn Văn Giang, tỉnh Hưng Yên, ở phường Bùi Thị Xuân quận Hai Bà Trưng, Hà Nội về vấn đề này, khảo sát một số bảng hỏi, 10 bảng phỏng vấn sâu và 3 cuộc thảo luận nhóm.

1. Quan niệm về hạnh phúc gia đình

Mô hình gia đình hiện đại rất đa dạng. Quan niệm về hạnh phúc gia đình của các thế hệ cũng khác nhau. Tuy nhiên, chúng tôi căn cứ vào tình hình chung của số đông gia đình Việt Nam để đưa ra 4 nội dung khảo sát quan trọng, nhằm làm rõ quan niệm về hạnh phúc gia đình hay nói một cách khác là các chuẩn mực về một gia đình hạnh phúc của các thế hệ, liên quan đến đời sống kinh tế của gia đình, mối quan hệ giữa vợ và chồng, giữa cha mẹ con cái, và mối quan hệ nội, ngoại.

Khảo sát được tiến hành qua 10 bảng phỏng vấn sâu và 3 cuộc thảo luận nhóm ở 4 địa điểm trên, chúng tôi chú ý đến những ý kiến trả lời của giới nam và nữ và theo độ tuổi các thế hệ như sau:

* GS.; Viện KHXH Việt Nam.

Bảng 1: Quan niệm gia đình hạnh phúc từ kinh tế hay nói về chuẩn mực kinh tế

Mức độ	Chung 4 điểm	Nam	Nữ	Thế hệ trẻ	Thế hệ trung niên	Thế hệ già
1. Giàu có	1,5%	1,6%	1,4%	1,4%	1,5%	1,8%
2. Khá giả	25,3%	20,7%	29,2%	28,8%	23,5%	22,8%
3. Đủ ăn đủ tiêu	73,3%	77,7%	69,3%	69,8%	75%	75,4%

Nhìn chung, số đông các gia đình (75%) cho rằng gia đình đủ ăn đủ tiêu là có hạnh phúc rồi, có sự khác biệt giữa nam và nữ, giữa các thế hệ nhưng không nhiều. Tuy nhiên, cần chú ý rằng nội dung đủ ăn đủ tiêu lại phụ thuộc vào yêu cầu, khả năng từng gia đình và là một cách nói khiêm tốn của người dân. Rất ít người nêu lên hạnh phúc gia đình là giàu có (1,5%). Mong muốn có kinh tế khá giả lại được 1/4 người nêu lên (25%) trong đó thế hệ trẻ và phụ nữ có tỷ lệ cao hơn 29%. Họ hy vọng thoát đói nghèo, cải thiện đời sống về cơ bản.

Bảng 2: Quan niệm gia đình hạnh phúc từ quan hệ vợ chồng hay nói về chuẩn mực sống của vợ chồng

Nội dung	Chung 4 điểm	Nam	Nữ	Thế hệ trẻ	Thế hệ trung niên	Thế hệ già
1. Vợ chồng bình đẳng	88,5%	88,8%	88,2%	85,6%	91,7%	84,2%
2. Chồng là trụ cột gia đình	3,5%	4,8%	2,4%	3,6%	2,0%	8,8%
3. Vợ chồng chung thủy	8,0%	6,4%	9,4%	10,8%	6,4%	7,0%

Quan hệ vợ chồng bình đẳng được tuyệt đại đa số người đã trả lời như một yêu cầu số một để có hạnh phúc gia đình (88,5%) trong đó ở thế hệ trung niên lên tới 91,7%. Điều này thể hiện một sự tiến bộ rõ rệt của các thế hệ về quan niệm coi trọng sự bình đẳng nam nữ trong đời sống gia đình.

Quan niệm về vợ chồng chung thủy đứng thứ hai, nhưng tỷ lệ không cao (8%) và cao nhất là thế hệ trẻ (10,8). Có thể trong tình hình hiện nay, khi giới trẻ có xu hướng yêu đương và quan hệ tình dục ngoài hôn nhân (ngoại tình) nên vấn đề chung thủy giữa vợ chồng được đưa ra như một tiêu chí của hạnh phúc gia đình.

Chồng là trụ cột gia đình đứng thứ 3, có 3,5% đồng ý, nhưng ở thế hệ già tới 8,8% thể hiện quan niệm truyền thống cũ.

Bảng 3: Hạnh phúc gia đình từ con cái, hay nói về chuẩn mực con cái

Nội dung	Chung 4 điểm	Nam	Nữ	Thế hệ trẻ	Thế hệ trung niên	Thế hệ già
1. Phải có con trai	3,5%	2,7%	4,2%	2,9%	2,5%	8,8%
2. Con nào cũng được	9,3%	8%	10,8%	10,8%	8,3%	10,5%
3. Con cái ngoan ngoãn	8,7%	89,4%	84,9%	86,3%	89,2%	80,7%

Tiêu chí con cái ngoan ngoãn chiếm tỷ lệ cao hơn hẳn trong quan niệm về gia đình hạnh phúc 87%. Tiêu chí phải có con trai chiếm tỷ lệ thấp nhất số người trả lời có 3,5%, nhưng có đặc điểm ở thế hệ già lại tới 8,8% người trả lời là cần thiết có con trai, ở phụ nữ là 4,2%, cao hơn nam là 2,7%.

Bảng 4: Gia đình hạnh phúc ừ quan hệ nội - ngoại, hay nói về chuẩn mực quan hệ nội - ngoại

Nội dung	Chung 4 điểm	Nam	Nữ	Thế hệ trẻ	Thế hệ trung niên	Thế hệ già
1. Hai bên nội - ngoại yên ả	47%	47,3%	52,7%	38,1%	55,9%	36,8%
2. Đoàn kết thương yêu nhau	37,8%	37,2%	38,2%	49,6%	30,4%	35,1%
3. Mọi người sống nền nếp	15,3%	15,4%	15,1%	12,2%	13,7%	28,1%

Chuẩn mực hai bên nội ngoại yên ả chiếm tỷ lệ cao (47%), xếp số một trong số người trả lời về quan niệm gia đình hạnh phúc, trong đó tỷ lệ nữ trả lời cao hơn nam, thế hệ trung niên trả lời cao tới 55,9%. Có thể do thế hệ trung niên là lớp người thường có trách nhiệm chăm lo cho sự bình yên, no ấm của cha mẹ bên nội, bên ngoại, cũng như quan hệ họ hàng, chú bác được êm đẹp.

Chuẩn mực gia đình nội ngoại đoàn kết thương yêu nhau xếp thứ hai (37,8%) lại được thế hệ trẻ đặc biệt chú ý, có tới 46,6% lớp trẻ nêu tiêu chí này. Họ mong muốn có sự đoàn kết thương yêu nhau giữa các thành viên gia đình nội, ngoại.

2. Yếu tố quan trọng nhất để có một gia đình hạnh phúc

Trả lời câu hỏi: yếu tố nào là quan trọng nhất để có một gia đình hạnh phúc từ các chuẩn mực nêu trên, chúng tôi thu được kết quả trả lời như sau:

Bảng 5: Yếu tố quan trọng nhất để có một gia đình hạnh phúc

Yếu tố quan trọng nhất	Chung 4 điểm	Nam	Nữ	Thế hệ trẻ	Thế hệ trung niên	Thế hệ già
1. Kinh tế là cơ sở của hạnh phúc	7,5	8,5	6,6	7,9	5,9	12,3
2. Vợ chồng tôn trọng, bình đẳng	71,5	69,1	73,6	65,5	70,5	68,4
3. Con ngoan ngoãn, thành đạt	7,3	7,4	7,1	9,4	5,9	7,0
4. Đoàn kết thương yêu nhau	13,5	14,9	12,3	16,5	11,8	12,3
5. Khác	0,3	0	0,5	0,7	0	0

Yếu tố vợ chồng tôn trọng lẫn nhau, cư xử bình đẳng với nhau được coi là yếu tố số một, quan trọng nhất để có một gia đình hạnh phúc, có 71,5% người trả lời, trong đó phụ nữ 73,6% đồng ý và thế hệ trung niên là 70,5% đồng ý. Gia đình đoàn kết, thương yêu nhau là yếu tố thứ hai tạo nên hạnh phúc gia đình, có 13,5% người trả lời.

Yếu tố kinh tế (vững vàng hay khó khăn) là cơ sở của hạnh phúc, chỉ được 7,5% người trả lời đồng ý xếp số ba, chứng tỏ quan niệm không phải do kinh tế giàu hay nghèo là yếu tố quyết định hạnh phúc gia đình, tuy có ảnh hưởng đến phần nào. Thế hệ già lại quan tâm đến vai trò của yếu tố kinh tế (12,3% người đồng ý, cao nhất), có thể do kinh nghiệm bản thân họ đã trải qua ở thời trước.

Yếu tố con cái ngoan ngoãn, thành đạt: có 7,3% người chấp nhận xếp số bốn. Là yếu tố quan trọng để tạo nên hạnh phúc gia đình. Có thể ở một số gia đình, con cái hư hỏng đã gây nên đau khổ cho cha mẹ, phá vỡ sự bình yên của gia đình, cũng như con cái thành đạt đem lại niềm vui lớn cho cha mẹ... Con cái ngoan ngoãn khi ít tuổi và thành đạt lúc trưởng thành, và kết quả làm ăn kinh tế nghiêm túc của cha mẹ, hai yếu tố này có một tỷ lệ tương đương nhau trong việc tạo nên hạnh phúc gia đình và được thế hệ trẻ 18-29 tuổi rất quan tâm với tỷ lệ 9,4%.

Số liệu thu thập qua phiếu hỏi cũng phù hợp với những cuộc trao đổi của chúng tôi với người dân qua các cuộc phỏng vấn sâu và thảo luận nhóm. Với đa số người được hỏi, cái quan trọng nhất là vợ chồng bình đẳng (cùng làm kinh tế, cùng chia sẻ mọi công việc). Chính sự đồng thuận và quan hệ bình đẳng giữa vợ và chồng trong gia đình, sự không phân biệt đối xử với con trai, con gái, vợ chồng cùng chăm sóc con cái thường là yếu tố cần thiết để gia đình được êm ấm, hạnh phúc.

Ở phường Bùi Thị Xuân, nhiều ý kiến nhắc đến tình cảm của đôi vợ chồng, sự quan tâm, chia sẻ trách nhiệm với nhau, công việc làm ăn, ổn định và sống bình đẳng với nhau.

“Để có một gia đình hạnh phúc phải có tình yêu giữa đôi vợ chồng và có công ăn việc làm ổn định, lúc đó mức thu nhập của gia đình, con cái sẽ đầy đủ hơn, được học hành tốt hơn; vợ chồng biết bảo nhau làm kinh tế, cùng nhau giáo dục con cái. Phân công lao động giữa hai vợ chồng phải thống nhất, phải bình đẳng, phải có sự chia sẻ trách nhiệm với vợ. Nhiều ông đi làm về cứ vắt chân lên xem tivi, trong khi đó vợ vừa bế con vừa thổi cơm thì không được” (nữ trung niên, thảo luận nhóm ở phường Bùi Thị Xuân).

“Để có gia đình hạnh phúc, các thành viên gia đình phải quan tâm đến nhau, cha mẹ gương mẫu, con cháu noi theo, quan tâm đến ông bà nội, ngoại. Ông bà già, ốm đau bất thường phải chú ý, ăn uống dành miếng ngon, không để con cháu dành ăn hết, phải giáo dục các cháu” (nữ trung niên ở phường Bùi Thị Xuân).

“Để giữ gìn hạnh phúc gia đình, phải có sự quan tâm chia sẻ cùng nhau giữa vợ chồng, trong đời sống vật chất, tinh thần và sức khỏe của tất cả các thành viên. Quan tâm sâu sắc đây, không phải là dễ đâu. Có khi người ta cùng ngồi ăn, nhưng tâm tư để nơi khác” (thảo luận nhóm trung niên ở phường Bùi Thị Xuân).

Ở xã Mê Sở, khi bàn về bốn yếu tố: ấm no, bình đẳng, tiến bộ, hạnh phúc, yếu tố nào quan trọng nhất để xây dựng gia đình, đã có những ý kiến trao đổi như sau:

“Bốn tiêu chuẩn trên là tương đối đầy đủ, tiêu chuẩn nào cũng quan trọng. Đương nhiên, ấm no, bình đẳng là hàng đầu, có gia đình ấm no, bình đẳng mới có xã hội tiến bộ, vì gia đình là tế bào của xã hội” (nam đã kết hôn ở xã Mê Sở).

“Hai yếu tố tình cảm và kinh tế là hàng đầu, vấn đề con cái thì con nào cũng được.

nhưng cả ba yếu tố mới đảm bảo có hạnh phúc gia đình. Xã có trường hợp hai vợ chồng bỏ nhau vì không có con, áp lực của bố mẹ một phần, nhưng do bản thân đôi vợ chồng là chính” (nam trung niên ở xã Mễ Sở).

“Vợ chồng chung thuỷ với nhau là hàng đầu, có chung thuỷ mới có thể làm kinh tế có kết quả, đem lại hạnh phúc cho gia đình, kinh tế không phải cái tạo nên hạnh phúc gia đình. Ai cũng thích làm giàu, nhưng nếu hai vợ chồng không có tình cảm với nhau thì không có hạnh phúc. Cho nên dù khó khăn thế nào, hai vợ chồng hoà thuận thì “tát bể đông cũng cạn” (nữ đã kết hôn ở xã Mễ Sở).

Ở xã Phú Minh, qua phỏng vấn sâu và thảo luận nhóm, ý kiến số đông người cũng nhấn mạnh cái quan trọng nhất để tạo nên hạnh phúc gia đình là tình cảm hoà thuận giữa vợ và chồng. Khi đã hợp và hiểu nhau, vợ chồng có thể làm nên tất cả, kể cả việc sinh con một bề cũng là chuyện nhỏ.

“Theo suy nghĩ của riêng cháu, cái quan trọng nhất là tình nghĩa vợ chồng, hoà hợp giữa hai người. Cái thứ hai là kinh tế ổn định, cái thứ ba là con cái. Chúng cháu chơi với khối người có con một bề là con gái nhưng điều đó không quan trọng, cuộc sống người ta vẫn hạnh phúc, chẳng quan niệm con trai hay con gái” (phỏng vấn sâu nữ thanh niên ở xã Phú Minh).

Trả lời câu hỏi yếu tố gì là quan trọng nhất để có hạnh phúc gia đình chị Đ ở xã Phú Minh đã khẳng định vấn đề bình đẳng giữa vợ chồng.

“Theo cháu nghĩ vợ chồng sống với nhau thì bình đẳng là quan trọng nhất, có thể gia đình mới hạnh phúc. Kinh tế khá giả, cái đấy có thì cũng tốt thôi, nhưng bình đẳng vợ chồng là quan trọng, gia đình mới hạnh phúc, mới ăn nên làm ra được, chứ cứ cãi nhau thì làm sao mà làm ăn được, có bình đẳng vợ chồng con cái mới ngoan ngoãn nghe lời”.

Chị N ở xã Phú Minh lại chú ý vấn đề vợ chồng thông cảm với nhau. “Theo kinh nghiệm của em, cái chính là vợ chồng thông cảm với nhau. Em thấy nhiều nhà làm ăn kinh tế cũng khá nhưng mà cũng không hạnh phúc, cái chính là vợ chồng tính nết hợp nhau, nhân nhượng lẫn nhau, chín bỏ làm mười”.

Chị X ở xã Phú Minh cũng nhấn mạnh đến việc vợ chồng thông cảm với nhau, sẵn sàng nhường nhịn lẫn nhau khiến cuộc sống gia đình hạnh phúc.

“Nói chung là vợ chồng cháu giúp đỡ lẫn nhau. Chồng cháu bảo cháu: thôi làm đến đâu thì làm. còn thời gian để nghỉ ngơi, đá còn đổ mồ hôi hưởng chi là người. Anh ấy không cho vợ làm đâu, nhưng cháu nghĩ các con đi học hết, còn có hai vợ chồng thì cháu cố gắng làm, không để cho chồng làm tất cả mà cả hai vợ chồng cùng làm. Xong xuôi hai vợ chồng cùng ngồi ăn cơm, nhiều lúc dọn cơm ra để cho chồng ăn, còn mình ăn sau, nhưng chồng cháu bảo thôi mình đi tắm rửa đi, tỳ nữa tôi dọn ra, hai vợ chồng cùng ăn, có hai vợ chồng người ăn trước, người ăn sau không được. Thế rồi hai vợ chồng đợi nhau cùng ăn, vừa xem tivi”.

Điều mới trong quan niệm về hạnh phúc gia đình, so với quan niệm truyền thống trước đây là chú ý đến quan hệ vợ chồng phải tôn trọng lẫn nhau, cư xử bình đẳng với nhau (không chỉ là trên kính, dưới nhường) thể hiện có nhận thức tiến bộ đối với phụ nữ Việt Nam hiện nay, từ những đóng góp của họ cho gia đình và Tổ quốc.

Tâm sự với một nam thanh niên trong một phỏng vấn sâu ở xã Phú Minh, chúng tôi thấy thế hệ trẻ ngày nay cũng rất chú trọng nhường nhịn nhau trong cuộc sống hàng ngày để tránh sự đổ vỡ trong gia đình; sự chề cười của láng giềng và bố mẹ họ cũng an tâm.

“Vợ chồng cháu cãi nhau thì chưa, chỉ mặt nặng mày nhẹ với nhau thôi. Nếu giận nhau thì chúng cháu không nói gì với nhau. Bao giờ nguôi nguôi thì vợ chồng mới ngồi lại nói chuyện cùng nhau. Bây giờ thanh niên cũng ít cãi nhau vì còn hàng xóm láng giềng, sợ mang tiếng ra, rồi bố mẹ chúng cháu lại nói: chẳng hiểu chúng nó thế nào mà suốt ngày cãi vã nhau, để cho ông bà đau đầu, lo lắng” (phỏng vấn nam thanh niên ở xã Phú Minh).

Ở thị trấn Văn Giang, ý kiến trao đổi với cán bộ và nhân dân địa phương cũng thống nhất là: vợ chồng hoà thuận, biết nhường nhịn lẫn nhau, biết chăm sóc con cái học hành, có nghề nghiệp, là những yếu tố quan trọng tạo nên hạnh phúc gia đình.

“Nhìn chung ở các gia đình, vợ chồng có hoà thuận thì mới chăm sóc con cái được tốt. Trước tiên là phải hoà thuận, thứ hai là con cái ngoan ngoãn. Vợ chồng không hoà thuận thì không chăm lo con cái được tốt. Bây giờ không quan trọng là có con trai hay con gái, miễn là vợ chồng chăm lo cho con cái được chăm ngoan, sau này có công ăn việc làm ổn định” (thảo luận nhóm cán bộ ở thị trấn Văn Giang).

“Trong gia đình phải có sự đồng cảm với nhau, không đồng cảm thì cũng phải đồng cảm. Báo cáo tôi mang tiếng là con trai nhưng phải nhịn vợ nhiều hơn. Để mang lại hạnh phúc gia đình, thường chồng phải nhịn vợ nhiều hơn” (nam thảo luận nhóm cán bộ ở thị trấn Văn Giang).

Phỏng vấn ông N, trung niên ở thị trấn Văn Giang về điều gì quan trọng nhất khi vợ chồng ăn ở với nhau thì ông đã trả lời:

“Theo tôi cái quan trọng nhất là đoàn kết trong gia đình. Đó là điều quyết định mọi vấn đề, trước hết bố mẹ gương mẫu để con cái noi gương”.

Thảo luận nhóm thanh niên ở thị trấn Văn Giang, có ý kiến nhấn mạnh đến yếu tố nghề nghiệp ổn định.

“Cháu muốn có người chồng có nghề nghiệp ổn định, có tư tưởng làm ăn, yêu thương vợ, chăm sóc vợ con, hoà đồng với mọi người. Yếu tố quan trọng nhất vẫn là nghề nghiệp ổn định”.

Đầu tiên là vợ chồng hoà thuận, kinh tế ổn định rồi đến con cái. Tuy nhiên, nhiều người vẫn khẳng định cái tạo nên hạnh phúc gia đình chính là tính cách giữa vợ chồng, cha mẹ và con cái.

“Theo cháu nghĩ, tình cảm vợ chồng, con cái là cái nền tảng để tạo ra kinh tế. Theo cháu biết nhiều nhà giàu chưa chắc đã có hạnh phúc gia đình, vì họ quan tâm đến tiền nhiều quá và lung củng với nhau” (phỏng vấn chị T ở thị trấn Văn Giang).

Nhưng có những người đứng tuổi lại nói đến yếu tố con cái là điều quan trọng nhất trong hạnh phúc gia đình, để duy trì nòi giống gia đình.

“Theo tôi, cái tạo ra hạnh phúc gia đình là cái tư duy lưu truyền dòng dõi các thế hệ, tức là có con cái. Tồn tại thế hệ là đầu tiên, có cả nam nữ thì hơn, ngày xưa người ta để

dày một tý nhưng mà có nếp có tẻ” (phỏng vấn một trung niên ở thị trấn Văn Giang).

Tóm lại, qua khảo sát bằng bảng hỏi, qua phỏng vấn sâu và thảo luận nhóm ở bốn điểm, tỷ lệ người trả lời khác nhau về quan niệm hạnh phúc gia đình không nhiều. Nhìn chung, các thế hệ, nam và nữ có sự thống nhất ở một số điểm như sự bình đẳng giữa vợ và chồng, sự hoà thuận và thương yêu nhau, giúp đỡ nhau, là yếu tố số một tạo nên hạnh phúc gia đình (trong đó có sự phân công lao động trong gia đình, cùng làm ăn kinh tế và cùng nuôi dạy con).

Một khi đó có sự yêu thương, giúp đỡ nhau, họ có thể chung lưng đấu cật để làm kinh tế có kết quả, yếu tố quan trọng số hai để ổn định cuộc sống gia đình và giúp họ có thể nuôi dạy con cái tốt, thành đạt. Việc giữ gìn các mối quan hệ nội, ngoại tươi đẹp, hiếu thảo với cha mẹ, ông bà cũng góp phần quan trọng để xây dựng hạnh phúc gia đình.

3. Các giải pháp để xây dựng gia đình hạnh phúc

Được sống trong một gia đình hạnh phúc là nguyện vọng, mong ước thiết tha của các thế hệ, nam và nữ, mọi thành viên đang sống trong khuôn khổ của một gia đình nhất định.

Mong ước đó là chính đáng, thiết thực, cấp bách. Tuy nhiên phải có những giải pháp xây dựng gia đình có hiệu quả, hợp tình, hợp lý. Vậy đó là những giải pháp nào và thứ tự ưu tiên ra sao?

Qua khảo sát ở bốn điểm, chúng tôi có kết quả trả lời như sau

1. Các gia đình phải tự phấn đấu để tạo dựng cuộc sống gia đình được tốt hơn: có 84,8% người trả lời đồng ý, trong đó nam là 85,7%, nữ là 83,9%. Thế hệ trẻ là 82%, thế hệ trung niên là 84,7%, thế hệ già là 91,2%.

2. Được cha mẹ, họ hàng giúp đỡ chỉ có 2,1% người trả lời.

3. Được cộng đồng, nhà nước hỗ trợ có 9% người trả lời.

Như vậy, theo số đông giải pháp xếp số một coi như có hiệu quả nhất là gia đình phải tự phấn đấu, 84,8% người đồng ý. Điều này là rất thiết thực và cấp bách, cần được thực hiện. Đáng lưu ý yếu tố được cộng đồng, nhà nước hỗ trợ gia đình được 9% người đồng ý lại cao hơn yếu tố được cha mẹ, họ hàng giúp đỡ, có 2,1% người đồng ý. Trước đây, thu xếp việc gia đình cho ổn thoả là công việc nội bộ gia đình, được cha mẹ, họ hàng giúp đỡ phần nào, còn chính quyền cộng đồng không can thiệp. Ngày nay, nhiều chính sách, chế độ của nhà nước đã tạo điều kiện cho các thành viên gia đình làm việc, sinh sống thuận lợi, có cuộc sống gia đình ổn định, êm đẹp. Cộng đồng tập thể cơ quan, xí nghiệp, khu phố, xóm làng có sự hỗ trợ kịp thời cho các gia đình, khi họ gặp khó khăn trở ngại: thiếu ăn, ốm đau, bệnh tật v.v... thể hiện sự gắn bó ngày càng tăng giữa các thành viên gia đình với cộng đồng xã hội bao quanh (qua hoạt động của các tổ chức cứu đói, xây nhà tình nghĩa, hỗ trợ gia đình bị lũ lụt, hoả hoạn, tổ hoà giải, v.v...).

Việc giúp đỡ của cha mẹ, họ hàng theo họ là điều tất yếu, nhưng chủ yếu về mặt tinh thần, tình cảm và kịp thời khi gia đình gặp khó khăn, tuy nhiên lại bị hạn chế nhiều về khả năng vật chất, bàn bạc, phương tiện v.v.

Chúng ta có thể tham khảo thêm kết quả khảo sát so sánh theo thế hệ, về giải pháp tự mình phấn đấu ở xã Phú Minh (nông thôn) với phường Bùi Thị Xuân (thành phố) đối với câu hỏi: Để có gia đình ấm no, bình đẳng tiến bộ, hạnh phúc cần làm gì?

Bảng 6: Về giải pháp tự mình phấn đấu để xây dựng gia đình hạnh phúc

Tự mình phấn đấu	Thanh niên	Trung niên	Già	Chung
Nông thôn (xã Phú Minh)				
1. Chọn	93,1	96,1	100	95,7
2. Không chọn	6,9	3,9	0	4,3
Đô thị (phường Bùi thị Xuân)				
1. Chọn	92,0	92,5	90,9	92,0
2. Không chọn	8,0	7,5	9,1	8,0

Nguồn: Số liệu điều tra theo phiếu hỏi ở xã Phú Minh và phường Bùi Thị Xuân năm 2007.

Những số liệu nêu trên cho thấy sự tương đồng trong quan niệm của cả ba thế hệ trong vấn đề này, tự phấn đấu là chính để xây dựng gia đình hạnh phúc, với quyết tâm và nỗ lực của tất cả các thành viên, với tình cảm chân thành và tự giác, vợ chồng, cha mẹ và con cái, cùng bàn bạc, phấn đấu.

“Bản thân đôi vợ chồng phải bàn bạc, phấn đấu thực hiện là chính. Cả hai phải nhường nhịn nhau, gạt bỏ cái riêng tư, ích kỷ cá nhân, tự ái cá nhân trong quan hệ vợ chồng để xây dựng sự hoà thuận và hạnh phúc gia đình. Sự giúp đỡ bên ngoài chỉ là thứ hai, tuy rất cần thiết”(nam đã có gia đình ở phường Bùi Thị Xuân).

“Hai vợ chồng phấn đấu xây dựng gia đình hạnh phúc, lại được bố mẹ hai bên hỗ trợ, bạn bè, hàng xóm giúp đỡ khi gặp hoạn nạn, khó khăn, hay vợ chồng có mâu thuẫn, như thế nhất định làm được” (nữ trung niên ở xã Phú Minh).

“Vợ chồng phải có ý thức tự xây dựng hạnh phúc gia đình, giữ gìn hạnh phúc gia đình phải cố gắng phấn đấu” (nam thanh niên ở xã Phú Minh).

Một số người (thường là nam giới) nhấn mạnh đến vai trò quyết định của phụ nữ trong việc xây dựng hạnh phúc gia đình, đến đức hy sinh, lòng vị tha của họ. Nếu người phụ nữ đặt lợi ích cá nhân lên trên quyền lợi của gia đình, không chăm lo cho chồng con thì hạnh phúc gia đình sẽ đổ vỡ.

“Người phụ nữ có vai trò quyết định trong việc xây dựng gia đình, thực ra họ phải hy sinh nhiều đấy. Nếu đặt vấn đề bình đẳng nam nữ, theo hướng phụ nữ đặt lợi ích của mình trên quyền lợi gia đình thì không thể có hạnh phúc. Chồng có lầm lạc, vợ phải biết tha thứ. Phụ nữ có lòng vị tha, đó là ưu điểm số một ở người phụ nữ” (nam – thảo luận nhóm cán bộ phường Bùi Thị Xuân).

Một số người khác (thường là phụ nữ) nhấn mạnh đến sự chia sẻ trách nhiệm công việc gia đình, nuôi dạy con cái giữa vợ và chồng là một yếu tố quyết định việc xây dựng hạnh phúc gia đình, không thể chỉ kêu gọi sự hy sinh từ một phía người phụ nữ.

“Để giữ gìn hạnh phúc gia đình phải có sự chia sẻ trách nhiệm giữa vợ và chồng trong sinh hoạt vật chất, cũng như đời sống tinh thần, sức khoẻ của tất cả các thành viên, quan tâm sâu sắc đấy, không thể chỉ là sự kêu gọi một phía sự hy sinh của phụ nữ” (nữ - thảo luận nhóm cán bộ phường Bùi Thị Xuân).

Đây là một điểm mới mẻ trong quan niệm, nhận thức về hôn nhân gia đình của các thế hệ Việt Nam hiện nay, thể hiện quyền bình đẳng đối với phụ nữ và quyền tự do của cá nhân ở nước ta trong thời đại mới. Thực hiện sự bình đẳng về giới trong gia đình thực

tế không đơn giản. Nó chịu sự điều chỉnh của luật pháp, chính sách nhà nước, đồng thời lại chịu sự tác động của các giá trị đạo đức, ý thức, tập quán, thói quen của mỗi cá nhân, mỗi gia đình. Ý thức trách nhiệm và tình nghĩa vợ chồng là cơ sở để xây dựng gia đình bình đẳng, hạnh phúc.

Vai trò của cộng đồng thôn xóm, khu phố, chính quyền địa phương hỗ trợ cho các gia đình được coi là một yếu tố quan trọng, đặc biệt ở nông thôn.

“Ở nông thôn, vai trò của cộng đồng thôn xóm, láng giềng rất quan trọng. Họ can thiệp kịp thời khi gia đình gặp mâu thuẫn, hỗ trợ, giúp đỡ vợ chồng, con cái khi thiếu thốn, khó khăn, không như ở thành phố, nhà nào biết nhà ấy” (phỏng vấn sâu cán bộ xã Mỹ Sở).

“Xin báo cáo với các vị, chống mâu thuẫn và bạo lực trong gia đình là cái tập tục của địa phương. Hầu hết các cặp vợ chồng có biểu hiện rạn nứt về tình cảm thì do nhiều nguyên nhân: do chồng rượu chè, hay vợ lăng nhăng nên sinh ra mâu thuẫn, cãi nhau, đánh nhau, cái này thì trông vào địa phương, họ đến can ngăn”.

“Hàng xóm đến can ngăn, cái này ý thức cộng đồng rất cao. Đến can ngăn để hai vợ chồng cùng hoà hợp lại với nhau, không có sự can ngăn của cộng đồng thì gay lắm. Họ có thể đánh nhau đến trọng thương cũng có, cho nên ý thức cộng đồng là quan trọng lắm, là cái tập tục và phong tục của địa phương”.

“Xây dựng gia đình có yếu tố quan trọng là sự hỗ trợ của cộng đồng, các tình cảm nông thôn có khác với thành phố, to tiếng là hàng xóm biết rồi. Nếu sau khi láng giềng giải quyết xong thì tổ hoà giải không cần đến, chưa nói đến chính quyền. Xây dựng xong hạnh phúc gia đình có sự quan tâm của cộng đồng làng xóm láng giềng, ngoài sự động viên của gia đình, người thân, họ hàng” (thảo luận nhóm cán bộ ở xã Phú Minh).

Như vậy, các gia đình tự phấn đấu là chính để xây dựng hạnh phúc cho các thành viên, nhưng họ cũng cần sự giúp đỡ, hỗ trợ của cộng đồng, của chính quyền địa phương. Đó là điều nhà nước ta cần quan tâm để kịp thời đưa ra những chính sách kinh tế - xã hội thích hợp nhằm hỗ trợ cho cuộc sống của các gia đình Việt Nam, giúp đỡ họ tự phấn đấu vươn lên có kết quả tốt nhất. Họ cần được hưởng thụ những lợi ích chung trong xã hội như sự tiếp cận với các dịch vụ y tế, tiếp cận với nền giáo dục các cấp, đặc biệt cho con cái họ, được hưởng thụ chế độ phúc lợi và an sinh xã hội v.v.

Các thành viên gia đình tự phấn đấu giữ gìn, phát huy các giá trị đạo đức truyền thống như lòng chung thuỷ giữa vợ chồng, đạo hiếu của con cái đối với cha mẹ, lòng biết ơn ông bà, tôn kính tổ tiên của con cháu, ý thức đùm bọc lẫn nhau giữa anh chị em một nhà. Việc phát huy những giá trị đạo đức truyền thống được bổ sung cùng việc tiếp thu những giá trị đạo đức hiện đại như: ý thức tôn trọng quyền tự do dân chủ của công dân, sự bình đẳng giữa nam và nữ, giữa các dân tộc, cũng như tôn trọng lợi ích cá nhân của từng con người. Trong gia đình, các thành viên bình đẳng về quyền lợi và nghĩa vụ, yêu thương đùm bọc nhau, cùng chia sẻ trách nhiệm trong gia đình, tạo điều kiện cho nhau cùng phát triển, cùng chung sức xây dựng gia đình hạnh phúc, ổn định, bền vững.

Nhìn chung lại quan niệm về hạnh phúc gia đình của các thế hệ đều thống nhất về cơ bản là: vợ chồng bình đẳng, sống chung thuỷ với nhau, thương yêu nhau; kinh tế đủ ăn đủ tiêu; con cái ngoan ngoãn; hai bên nội ngoại yên ấm. Đó là những tiêu chuẩn chiếm

ưu thế trong việc lựa chọn của các thế hệ. Theo họ, yếu tố quan trọng nhất là vợ chồng tôn trọng lẫn nhau, sống bình đẳng với nhau, so sánh với các yếu tố kinh tế và con cái ngoan ngoãn, thành đạt, tuy mọi người đều cho rằng cả ba yếu tố đó đều quan trọng để tạo nên hạnh phúc gia đình.

Giải pháp quan trọng nhất để xây dựng hạnh phúc gia đình, theo họ, là phải tự phấn đấu. Sự giúp đỡ của cha mẹ họ hàng, của cộng đồng thôn xóm, của chính quyền địa phương là thứ hai, tạo điều kiện thuận lợi cho họ tự phấn đấu vươn lên xây dựng gia đình hạnh phúc.

Sống trong thời đại toàn cầu hoá, hiện đại hoá và kinh tế thị trường đang phát triển ở nước ta, các phương tiện thông tin hiện đại không ngừng cập nhật tới các gia đình, các thế hệ trẻ và già những tin tức về những biến động mới mẻ của thế giới, của nước ta, chung quanh đời sống, sinh hoạt của con người, về mặt vật chất và tinh thần, tâm lý. Điềm qua những quan niệm nhận thức của ba thế hệ ở bốn điểm đã khảo sát cho thấy rằng: những chuẩn mực văn hoá truyền thống tốt đẹp vẫn thể hiện đáng kể trong cuộc sống gia đình của đông đảo người dân, đồng thời, giá trị cá nhân ngày càng được đề cao, người phụ nữ được chủ động hơn trong đời sống gia đình.

Gia đình là một nhóm tâm lý, tình cảm đặc thù, giữa vợ và chồng, cha mẹ và con cái, ông bà có mối quan hệ tình cảm ràng buộc chặt chẽ, khiến sự hy sinh cá nhân cho hạnh phúc gia đình trở thành một điều tự nhiên, không ai ép buộc. Đó là một chân lý đẹp đẽ có từ bao nhiêu đời nay và đòi hỏi chúng ta phải không ngừng vun đắp, giữ gìn để chân lý đó tồn tại mãi mãi.